

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять для підготовки здобувачів вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право»,
освітньо-професійної програми
«Адміністративна юстиція (Суд. Публічна адміністрація
та антикорупційні органи)»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
правоохоронної діяльності та
загальноправових дисциплін
Протокол № 7 від 05 червня 2024 р.

Чернігів 2024

Державне будівництво і місцеве самоврядування: методичні вказівки до практичних занять для підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право», освіт.-проф. програми «Адміністративна юстиція (Суд. Публічна адміністрація та антикорупційні органи)» / Укл.: Нітченко А. Г. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024. 40 с.

Укладачка:

НІТЧЕНКО АЛЛА ГРИГОРІВНА, канд. іст. наук, доцентка, кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

Відповідальна за випуск: КОЗИНЕЦЬ ОЛЕНА ГАВРИЛІВНА, канд. іст. наук, доцентка, завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

Рецензент: СЕЛЕЦЬКИЙ ОЛЕКСІЙ ВІКТОРОВИЧ, к.ю.н., доцент, декан юридичного факультету ННІ права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
1.1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	6
1.2. Критерії оцінювання результатів навчання та розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти	10
1.3. Політики курсу	14
II. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	17
Тема 1. «Державне будівництво та місцеве самоврядування» в Україні як наука і навчальна дисципліна	17
Тема 2. Концептуальні та конституційні основи державного будівництва і місцевого самоврядування	18
Тема 3. Організація роботи органів державної влади	23
Тема 4. Організація роботи місцевих державних адміністрацій	26
Тема 5. Теоретичні основи та організація місцевого самоврядування в Україні	28
Тема 6. Порядок формування, форми організації роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування	30
Тема 7. Гарантії та муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування	34
III. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)	37
IV. ПЕРЕЛІК БАЗОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	40
V. ПЕРЕЛІК БАЗОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	40

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Державне будівництво і місцеве самоврядування» є вибірковою складовою ОП «Адміністративна юстиція (Суд. Публічна адміністрація та антикорупційні органи)» з циклу професійної підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» предметом вивчення якої є система національного державного будівництва та системи місцевого самоврядування.

Метою викладання навчальної дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування» є формування у здобувачів вищої освіти системи спеціальних знань з питань правового регулювання діяльності місцевого самоврядування в Україні, а також опанування ними методики аналізу норм державного управління.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування» є:

- формування знань про правове регулювання місцевого самоврядування в Україні: здобувачі вищої освіти ознайомлюються з нормативно-правовими актами, які визначають функції, повноваження та обов'язки органів місцевого самоврядування;

- аналіз норм державного управління та права: здобувачі вищої освіти опановують методику аналізу норм, що регулюють діяльність державних органів та місцевого самоврядування.

Програма навчальної дисципліни включає наступні теми:

Тема 1. «Державне будівництво та місцеве самоврядування» в Україні як наука і навчальна дисципліна.

Тема 2. Концептуальні та конституційні основи державного будівництва і місцевого самоврядування.

Тема 3. Організація роботи органів державної влади.

Тема 4. Організація роботи місцевих державних адміністрацій.

Тема 5. Теоретичні основи та організація місцевого самоврядування в Україні.

Тема 6. Порядок формування, форми організації роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 7. Гарантії та муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні **загальні (ЗК) та спеціальні (СК) компетентності**, передбачені освітньою програмою:

- здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 11);

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей

розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій (ЗК 13);

- знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів (СК 2);

- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи (СК 3);

- здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне право і кримінальне процесуальне право (СК 7)

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

- здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання (ПРН 2)

У підсумку ЗВО повинні

знати:

- поняття «державного будівництва» і «місцевого самоврядування»;
- історію становлення державного будівництва та місцевого самоврядування в Україні;

- конституційно-правові основи державного будівництва та місцевого самоврядування та систему джерел національного права;

- міжнародні стандарти місцевого самоврядування;

- організацію роботи органів державної влади та місцевих державних адміністрацій;

-

- загальні засади та систему місцевого самоврядування в Україні;

- структуру та повноваження представницьких органів місцевого самоврядування;

- повноваження посадових осіб органів місцевого самоврядування;

- засади матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування;

- систему гарантій місцевого самоврядування;

- поняття та види відповідальності суб'єктів муніципально-правових відносин.

вміти:

- аналізувати історію і розвиток державного будівництва та місцевого самоврядування в Україні;

- володіти основними положеннями законодавчих актів муніципального права, користуватися ними у практичній діяльності;

- критично осмислювати позитивний і негативний досвід правового регулювання місцевого самоврядування в Україні;

- будувати професійну діяльність та стосунки з органами державної влади та місцевого самоврядування та їх посадовими особами на принципах, передбачених чинним муніципальним законодавством.

I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Загальна теорія державного будівництва і місцевого самоврядування

Тема 1. «Державне будівництво та місцеве самоврядування» в Україні як наука і навчальна дисципліна

Поняття та ознаки науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування». Підходи до розуміння поняття «державного будівництва і місцевого самоврядування». Засади організації і функціонування публічної влади. Елементи змісту державного будівництва і місцевого самоврядування.

Предмет та метод регулювання державного будівництва і місцевого самоврядування. Методологія науки державного будівництва та місцевого самоврядування.

Джерела науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування»: поняття, види. Система муніципального права, її елементна характеристика. Муніципально-правові норми, їх особливості. Муніципально-правові інститути.

«Державне будівництво і місцеве самоврядування» як навчальна дисципліна. Система навчального курсу «Державне будівництво і місцеве самоврядування».

Зв'язок дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування» з іншими галузями права. Система науки державного будівництва і місцевого самоврядування. Функції науки державного будівництва і місцевого самоврядування.

Тема 2. Концептуальні та конституційні основи державного будівництва і місцевого самоврядування

Влада як основний засіб публічного адміністрування. Сутність влади. Структура соціальної влади. Види влади. Ознаки публічної влади. Суб'єкти публічної влади. Функції публічного адміністрування.

Конституційно-правові засади державного ладу та державного будівництва. Співвідношення поняття «державного ладу» з іншими схожими державознавчими категоріями. Особливості, ознаки, види, принципи, гарантії державного ладу. Класифікація державних органів влади.

Державна влада та актуальні проблеми становлення муніципальної влади України. Правова природа влади, яка здійснюється на місцевому рівні. Спільне та відмінне у правовій природі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади. Поняття та особливості муніципальної влади. Муніципальне право – право місцевого самоврядування. Історія муніципального права України. Теоретичні основи місцевого самоврядування. Сучасні теорії місцевого самоврядування. Теорія природних прав вільної громади. Господарська (громадсько-господарська) теорія місцевого самоврядування. Громадська

(громадівська) теорія місцевого самоврядування. Державна (державницька) теорія місцевого самоврядування. Соціологічні концепції місцевого самоврядування. Теорія муніципального соціалізму. Соціально-класова теорія місцевого самоврядування. Теорія соціального обслуговування. Теорія дуалізму муніципального управління. Роль муніципального права в процесі становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Поняття міжнародних стандартів місцевого самоврядування та їх правова природа. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. Всесвітня декларація місцевого самоврядування 1985 р. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 р. Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні 2003 р. Особливості впровадження європейських стандартів у законодавство України.

Види муніципальних систем в зарубіжних країнах. Англосаксонська, континентальна й інші моделі організації публічної влади на місцях. Правове регулювання та особливості функціонування органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

Змістовний модуль 2. Організація роботи органів державної влади та місцевого самоврядування

Тема 3. Організація роботи органів державної влади

Організація роботи законодавчої влади. Поняття та функції законодавчої влади. Порядок роботи Верховної Ради України. Регламент Верховної Ради України. Функції та компетенція комітетів Верховної Ради України. Повноваження парламентських комітетів. Структура, функції та організація роботи апарату Верховної Ради України.

Організація роботи народного депутата України. Поняття «народний депутат», його права та обов'язки. Організація роботи народного депутата у Верховній Раді України. Організація роботи народного депутата у виборчому окрузі.

Організація роботи Президента України. Правова основа діяльності та правовий статус Президента України. Функції, компетенція та повноваження Президента України. Припинення повноважень Президента України. Підстави і процедури дострокового припинення повноважень Президента України.

Повноваження та організація роботи виконавчої влади. Основи організації і діяльності Кабінету Міністрів України. Функції Кабінету Міністрів України. Компетенція Кабінету Міністрів України. Структура Кабінету Міністрів України.

Тема 4. Організація роботи місцевих державних адміністрацій

Основи організації і діяльності місцевих державних адміністрацій (на прикладі Чернігівської області). Порядок організації і функціонування місцевих державних адміністрацій. Формування та склад місцевих державних

адміністрацій. Основні завдання, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій.

Відносини місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зав'язків. Критерії класифікації відносин місцевих державних адміністрацій. Особливості відносин місцевих державних адміністрацій з Президентом України, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Принципи та види галузевої компетенції.

Тема 5. Теоретичні основи та організація місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування. Основні принципи місцевого самоврядування. Принцип правової самостійності. Принцип організаційної самостійності. Принцип матеріально-фінансової самостійності. Принцип територіальності. Принцип субсидіарності. Принцип державної підтримки та гарантії.

Правові основи і система місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і територіальна автономія. Місцеве самоврядування і державне управління. Місцеве самоврядування і міжнародно-правова регламентація його діяльності. Проблеми вдосконалення системи та конституційно-правового статусу органів і посадових осіб органів місцевого самоврядування у контексті конституційної реформи.

Поняття та ознаки територіальної громади. Членство в територіальній громаді. Вплив політико-адміністративних чинників на формування територіальних громад та розвиток стійких внутрішніх зв'язків їх членів. Історія становлення та розвитку територіальних громад на етнічних українських землях. Юридичний та фактичний статус територіальних громад в Україні. Правосуб'єктність територіальної громади. Види територіальних громад: основні (базові) факультативні (асоційованого рівня). Відмінності між окремими видами територіальних громад.

Основні функції та повноваження територіальної громади. Виключні повноваження територіальної громади. Основні форми волевиявлення територіальної громади. Місцеві вибори. Місцевий референдум. Загальні збори. Місцева ініціатива. Громадські слухання. Дорадче опитування. Статут територіальної громади. Інші акти статутного права. Проблеми оптимізації територіальних громад.

Порядок об'єднання територіальних громад. Принцип муніципального унітаризму. Принцип муніципального федералізму. Суб'єкти добровільного об'єднання територіальних громад. Основні умови добровільного об'єднання територіальних громад. Порядок добровільного об'єднання територіальних громад в Україні. Порядок добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад в Україні. Державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад в Україні. Співробітництво територіальних громад. Принципи співробітництва територіальних громад. Суб'єкти та сфери співробітництва територіальних громад. Порядок організації співробітництва територіальних громад. Форми співробітництва територіальних громад.

Державне фінансування, стимулювання та моніторинг співробітництва територіальних громад. Припинення співробітництва територіальних громад.

Тема 6. Порядок формування, форми організації роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Місцеві ради – представницькі органи місцевого самоврядування України. Поняття місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Місцевий (базовий) та регіональний рівні рад, їх особливості. Правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування (на прикладі Чернігівської області). Структура місцевої ради (на прикладі Чернігівської місцевої ради). Особливості політико-правової природи мандата депутата місцевої ради. Постійні та тимчасові комісії місцевих рад, особливості їх правового статусу.

Форми і методи діяльності представницьких органів місцевого самоврядування. Поняття форм і методів діяльності представницьких органів місцевого самоврядування. Сесійна та комісійна форми діяльності місцевих рад. Сесія – основна форма роботи ради як представницького органу, порядок її призначення та проведення. Акти місцевих рад. Особливості нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування. Правова експертиза проектів актів місцевого самоврядування. Процедури прийняття актів органів місцевого самоврядування та сільських, селищних, міських голів на час дії воєнного стану. Форми і методи роботи постійних комісій місцевих рад. Форми й методи роботи тимчасових контрольних комісій рад. Форми і методи роботи депутатів місцевих рад.

Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті ради. Вимоги, які пред'являються до кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови. Статус голів районної, обласної, районної у місті ради. Статус голів міст Києва і Севастополя: специфіка статусу, повноваження.

Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад (на прикладі Чернігівської області). Правовий статус виконавчих комітетів місцевих рад. Організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Складання, затвердження та виконання планів роботи виконкому. Порядок підготовки та проведення засідань виконкому. Правові акти виконавчих органів рад. Порядок підготовки, введення в дію, призупинення дії рішення виконкому, його скасування. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.

Поняття та ознаки муніципальної служби. Принципи служби в органах місцевого самоврядування. Правовий статус службовців місцевого самоврядування. Проходження служби в органах місцевого самоврядування. Припинення служби в органах місцевого самоврядування. Матеріальне та соціально-побутове забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування.

Загальна характеристика повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Змістовний модуль 3. Гарантії місцевого самоврядування та відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин

Тема 7. Гарантії та муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Поняття гарантій місцевого самоврядування та їх система. Загальні та спеціальні (правові) гарантії місцевого самоврядування. Обов'язковість виконання актів та законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Заборона обмежувати права місцевого самоврядування.

Поняття та види відповідальності у муніципальному праві. Підстави відповідальності. Форми відповідальності у муніципальному праві. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами. Відповідальність органу самоорганізації населення та його посадових осіб.

Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування. Захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України. Захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції.

1.2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання результатів навчання ЗВО, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях, а також самостійність та своєчасність здачі виконаних індивідуальних та самостійних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності виду індивідуальної та самостійної роботи або усної, письмової відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів.

У процесі поточного контролю здійснюється перевірка засвоєння ЗВО програмного матеріалу, набуття ними вмінь та навичок щодо вирішення практичних ситуацій, здатності самостійного опрацювання окремих тем, публічного та письмового викладу конкретних питань дисципліни.

Критерії оцінювання участі у практичному занятті (активність роботи, відповідь з питань практичного заняття оцінюються в 5, 4, 3, 2, 1, 0 балів, зокрема:

- 5 балів – ЗВО у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння основ юридичної деонтології, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і

переконливо їх аргументувати, може аналізувати факти, здатний презентувати власне розуміння, оцінку фактів, має досить міцні навички роботи основними нормативно-правовими актами.

- 4 бали – ЗВО вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, визначає поняття, може дати порівняльну характеристику юридичним професіям, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнює та застосовує набуті знання.

- 3 бали - ЗВО засвоїв навчальний матеріал частково (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), але прогалини не носять істотного характеру, узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, може дати порівняльну характеристику юридичним професіям, визначає поняття, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнює та застосовує набуті знання, деякі практичні навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані недостатньо.

- 2 бали – ЗВО загалом самостійно відтворює програмний матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, правильно розуміє юридичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

- 1 бал – ЗВО за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

- 0 балів – ЗВО не готовий до практичного заняття або має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі терміни, але не може їх пояснити, головний зміст матеріалу не розкрито.

Доповнення до відповіді, запитання доповідачу на практичному занятті оцінюються до 2-х балів:

- суттєве доповнення до доповіді основного доповідача, яке ґрунтується на ознайомленні з монографічною, науковою літературою - 2 бали.

- задані запитання доповідачу, які є не просто уточнюючими, а які мають дискусійний характер - 1 бал.

Опитування кожного ЗВО повинно бути проведено не менше ніж 3-4 рази на протязі семестру за умови регулярного відвідування здобувачем різних видів аудиторних занять.

Критерії виконання тестових завдань:

- 3 бали – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;

- 2 бали – точні відповіді на 70%-89% тестових питань;

- 1 бал – точні відповіді від 50% до 69 % тестових питань;

- 0,5 балів – ЗВО дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань з теми.

Критерії вирішення задач з дисципліни / написання термінологічного диктанту:

- 3 бали – точна та повна відповідь;
- 2 бали – точні відповіді та недостатньо повне пояснення рішення задачі / точні відповіді та недостатньо повне пояснення терміну;
- 1 бал – не зовсім точне рішення задачі / не зовсім точні відповіді на всі терміни диктанту;
- 0 бали – ЗВО намагався дати відповіді, але показав незадовільний рівень знань з теми / ЗВО намагався дати відповіді, але показав незадовільний рівень знань термінології навчальної дисципліни.

Модульна контрольна робота передбачає виконання 4-х блоків завдань.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи наступні:

6 балів – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) на всі питання модульної контрольної роботи; ЗВО вільно орієнтується в поданому матеріалі;

4-5 балів – ЗВО надав на 75 % питань модульної контрольної роботи; відповіді на всі питання контрольної потребують уточнень;

3 бали – ЗВО надав відповіді на 60% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують суттєвих уточнень, недостатнє володіння матеріалом;

2-0 балів – ЗВО надав відповіді менше ніж на 50% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують значних уточнень; ЗВО не орієнтується в поданому матеріалі, вкрай обмежена відповідь.

Складання заліку є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для студентів, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо студент виконав усі види робіт протягом семестру та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати залік.

Для складання заліку існують білети. Білети складаються із двох питань.

Критерії оцінювання:

- від 33 до 40 балів - відповідь повна і зміст відповіді повністю відповідає сутності поставленого запитання;
- від 24 до 32 балі – здобувач/ка виконує всі завдання без грубих помилок;
- від 17 до 24 балів – здобувач / ка допускає грубі помилки і всі питання виконані менш ніж на половину;
- не більше 16 балів - при невиконанні хоча б одного завдання білету.

Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів		
Змістовний модуль 1.		0...		20
1	Усні відповіді на практичних заняттях	0...		5
2	Вирішення тестових завдань, задач (казусів) /написання термінологічного диктанту;	0... 0...		3-5 5
3	Написання рефератів, доповідей, реферування, захист презентацій	0...		2
4	Доповнення, запитання доповідачу на практичному занятті			
Змістовний модуль 2.		0...		20
1	Усні відповіді на практичних заняттях	0...		5
2	Вирішення тестових завдань, задач (казусів) /написання юридичного диктанту;	0... 0...		3-5 5
3	Написання рефератів, доповідей, реферування, захист презентацій	0...		2
4	Доповнення, запитання доповідачу на практичному занятті			
Змістовний модуль 3.		0...		20
1	Усні відповіді на практичних заняттях	0...		5
2	Вирішення тестових завдань, задач (казусів) /написання юридичного диктанту;	0... 0...		3-5 5
3	Написання рефератів, доповідей, реферування, захист презентацій	0...		2
4	Доповнення, запитання доповідачу на практичному занятті			

Підсумкова оцінка поточного контролю		0...		60
---	--	-------------	--	-----------

1.4. ПОЛІТИКИ КУРСУ

<i>Політика щодо академічної доброчесності</i>	<p>Освітній процес базується на академічній доброчесності. Згідно з «Кодексом академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка», вивчення дисципліни базується на принципах взаємної поваги й довіри викладача та здобувача вищої освіти, рівноправності й толерантності.</p> <p>Підготовлені здобувачем вищої освіти види робіт повинні відповідати загальноприйнятим нормам етичної поведінки.</p> <p>Основними формами порушення академічної доброчесності є: - академічний плагіат; - самоплагіат; - фабрикація; - фальсифікація; - списування; - обман; - хабарництво; - необ'єктивне оцінювання.</p> <p>Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей є обов'язковими. Якщо буде виявлено ознаки академічної недоброчесності, -роботи не зараховуються.</p> <p>Від дотримання принципів академічної доброчесності залежить оцінювання, а саме, бали можуть бути анульовані або знижені за порушення.</p>
<i>Правила перезарахування кредитів</i>	<p>У випадку мобільності, правила перескладання або відпрацювання пропущених занять тощо: відбувається згідно з «Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу НУ «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-akademichnu-mobilnist-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu.pdf</p>
<i>Політика щодо дедлайнів та перескладання</i>	<p>Роботи, які здаються із порушенням дедлайнів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).</p> <p>Порядок ліквідації академічної заборгованості визначено в «Положенні про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-</p>

	potochne-ta-pidsumkove-oczinuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf
<p><i>Політика щодо відвідування</i></p>	<p>Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн (дистанційній) формі за погодженням. Пропущені заняття без поважних причин відпрацьовуються відповідно до графіка консультацій викладача.</p> <p>У порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf здобувач вищої освіти, який має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни згідно з індивідуальним початковим планом не допускається до складання екзамену (диференційованого заліку) під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість.</p> <p>Вільне відвідування занять організовується відповідно до «Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» від 31 серпня 2020 р. https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/poryadok-nadannya-dozvolu-na-vilne-vidviduvannya-zanyat-zdobuvacham-vyshhoyi-osvity.pdf</p> <p>Вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Університету дозволяється з метою створення умов для навчання ЗВО, які не можуть відвідувати навчальні заняття з поважних причин за діючим розкладом. До поважних причин відносяться випадки, підтверджені відповідними документами, а саме:</p> <p>поєднання навчання зі спортивною та (або) громадською діяльністю, наявність дітей віком до 3-х років, вагітність, поєднання навчання з роботою за фахом, дуальне навчання (у разі його запровадження для окремих здобувачів вищої освіти), інші випадки.</p>

<p><i>Політика оскарження результатів контрольних заходів.</i></p>	<p>Для вирішення спірних питань, пов'язаних із організацією та проведенням семестрового контролю, оцінювання практик, атестації та визнанні результатів навчання в неформальній та/або інформальній освіті на факультеті створюється апеляційна комісія розпорядженням декана, до складу якої включаються, завідувачі кафедр, науково-педагогічні працівники та представники органів студентського самоврядування. Головою апеляційної комісії призначається декан. Порядок подання та розгляду апеляцій визначається відповідно до р.7 «Положенні про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/plozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocziyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf</p>
<p><i>Консультації</i></p>	<p>Консультації є однією з основних форм надання студентам допомоги в самостійній роботі з вивчення дисципліни стосовно незрозумілих питань або відпрацювання занять. Проводяться консультації відповідно до затвердженого та розміщеного на сайті кафедри графіка.</p>
<p><i>Розвиток soft skills</i></p>	<p>Створення так званого «емоційного інтелекту» у здобувачів вищої освіти, здатних не тільки засвоювати професійні компетентності, а і формувати, відбувається наступним чином: здобувачі під час освітнього процесу отримують 1) питання з відкритим типом відповіді, вирішення яких потребує критичного мислення шляхом колективного обговорення; 2) завдання із спеціально здійсненою помилкою у вихідних даних або ході рішення. 3) ситуаційні завдання та кейси для обговорення і вирішення, які потребують групової взаємодії, критичного мислення, креативності та спрямовані на формування комунікаційних та управлінських навичок. Також здобувачі приймають участь у студентських науково-практичних конференціях, семінарах, тренінгах.</p>

II. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. «Державне будівництво та місцеве самоврядування» в Україні як наука і навчальна дисципліна

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування».
2. Предмет та метод регулювання державного будівництва і місцевого самоврядування
3. Джерела науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування»: поняття, види.
4. «Державне будівництво і місцеве самоврядування» як навчальна дисципліна: поняття, система.
5. Зв'язок дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування» з іншими галузями права

Дайте визначення понять:

державне будівництво, місцеве самоврядування, публічна влада, елементи (суб'єкти, об'єкти, зміст) публічної влади, сфера державного будівництва та місцевого самоврядування, система науки державного будівництва та місцевого самоврядування, методологічні основи науки державного будівництва та місцевого самоврядування, джерела науки державного будівництва та місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке державне будівництво і місцеве самоврядування?
2. Які основні ознаки цієї науки?
3. Які завдання вирішує ця наука?
4. Що є предметом регулювання державного будівництва і місцевого самоврядування?
5. Які методи використовуються для регулювання в цій сфері?
6. Як ці методи впливають на ефективність державного управління?
7. Які основні джерела цієї науки?
8. Як класифікуються джерела державного будівництва і місцевого самоврядування?
9. Яке значення мають різні види джерел для розвитку цієї науки?
10. Що включає в себе навчальна дисципліна «Державне будівництво і місцеве самоврядування»?
11. Яка структура цієї дисципліни?
12. Які основні теми вивчаються в рамках цієї дисципліни?

13. Як дисципліна «Державне будівництво і місцеве самоврядування» пов'язана з конституційним правом?
14. Які є зв'язки з адміністративним правом?
15. Як ця дисципліна взаємодіє з іншими галузями права, такими як фінансове або екологічне право?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Історичний розвиток науки державного будівництва і місцевого самоврядування.
2. Теорії місцевого самоврядування (теорія вільної громади, громадівська теорія тощо).
3. Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування.
4. Проблеми формування державотворчої ідеології.

Теми для презентацій:

1. Поняття та ознаки науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування».
2. Наукові методи дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування».

Практичне завдання:

Складіть схеми:

1. Види муніципальних систем.
2. Система навчальної дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування».

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Тема 2. Концептуальні та конституційні основи державного будівництва і місцевого самоврядування

Питання для обговорення:

1. Сутність феномена влади: поняття, суб'єкти, об'єкти, види, елементи та ресурси.
2. Політична і державна влада: сутність, форми, механізми реалізації.
3. Особливості конституційної моделі державного будівництва та конституційні принципи місцевого самоврядування в Україні.

Дайте визначення понять:

влада, державна влада, джерела муніципального права, конституційні принципи місцевого самоврядування, легітимність влади, місцеве самоврядування, міжнародні стандарти, політична влада, примус, правова основа діяльності органів місцевого самоврядування, правове регулювання.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке влада і які її основні характеристики?
2. Хто є суб'єктами та об'єктами влади?
3. Які види влади існують і які їхні основні відмінності?
4. Які елементи складають структуру влади?
5. Які ресурси використовуються для реалізації влади?
6. У чому полягає сутність політичної влади?
7. Які форми політичної влади існують?
8. Як реалізується державна влада в Україні?
9. Які механізми забезпечують ефективність державної влади?
10. У чому полягає сутність політичної влади?
11. Які форми політичної влади існують?
12. Як реалізується державна влада в Україні?
13. Які механізми забезпечують ефективність державної влади?
14. Якими нормативними актами регулюється місцеве самоврядування в Україні?
15. Що означає поняття «місцеве самоврядування» відповідно до чинної Конституції України?
16. Які ознаки притаманні сутності поняття «місцеве самоврядування»?
17. Які конституційні засади місцевого самоврядування?
18. Які конституційні принципи місцевого самоврядування?
19. Що означає поняття «конституційні принципи місцевого самоврядування»?
20. У чому полягає особливість конституційних принципів місцевого самоврядування, як принципів регулятивного права?
21. Які ознаки характерні для конституційних принципів місцевого самоврядування в контексті відображення вимог об'єктивної закономірності та тенденції розвитку місцевої влади?
22. Яка існує система місцевого самоврядування в Україні?
23. Хто є первинним суб'єктом місцевого самоврядування?
24. До чого призведе відсутність одного з елементів системи місцевого самоврядування?
25. Що означає поняття «функції місцевого самоврядування»?
26. Якими є функції місцевого самоврядування?
27. Що означає поняття «міжнародні стандарти місцевого самоврядування»?

28. Які міжнародно-правові стандарти вам відомі?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Основні підходи до визначення влади.
2. Політична влада і її особливості.
3. Проблема легітимності влади і принцип розподілу влад.
4. Державна влада як різновид політичної влади.
5. Муніципальне право як галузь права, як наука і навчальна дисципліна.

Практичні завдання:

I. Здійснити порівняльний аналіз класичних і сучасних концепцій влади:

1. Гоббсівська традиція.
2. Концепція влади М. Вебера.
3. Концепції влади 50-60 рр. ХХ століття.
4. Дискусія про «осіб влади» (М. Бекрек і М. Беретц, С. Лукс).
5. Концептуальні схеми Д. Ронга, П. Моріса, Дж. Дебнема, Т. Вартенберга.
6. Альтернативна традиція (Т. Парсонс, Х. Арендт, М. Фуко)

II. Здійснити порівняльний аналіз класичних і сучасних теорій політичної влади:

1. Класичний і сучасний плюралізм (А. Бентлі, Д. Труман, Р. Далечінь, Ч. Ліндблом, Р. Уейст, Р. Ейтс).
2. Плюралізм і корпоративізм.
3. Класичний і сучасний елітизм (варіації сучасного елітизму Ч. Мілс, Дж. Шумпетер, Т. Дай, У. Домхофф).
4. Теорії «машин зростання» і «міських політичних режимів».
5. Дискусії про валідності когнітивних моделей влади в різних соціальних, політичних і культурних контекстах.

III. Складіть схеми:

1. Види влади.
2. Ознаки державної влади.

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Допоміжна:

1. *Волошина Я.* Місцеве самоврядування: теорії походження та їх реалізація. *Підприємництво, господарство і право*, 2018. № 3. С. 117-122.

2. Демиденко В. О. Аналіз концептуальних підходів щодо поняття та природи муніципально-правових відносин. *Правові новели*, 2018. № 5. С. 27-34.
3. Демиденко В. О. Поняття, юридичний зміст і види методів муніципального права України. *Філософські та методологічні проблеми права*, 2018. № 1-2 (15-16). С. 82-94.
4. *Державне будівництво і місцеве самоврядування* : посібник для підготовки до іспиту Харків : Право, 2019. 212 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/496/3_Derzavne_budivnictvo_NP_do_ispitu_vnutri.pdf
5. Дегтяр О. А., Непомнящий О. М. Державна влада в політичній системі суспільства. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія : Державне управління. 2017. Вип. 2. С. 217-226. URL: [https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol7\(17\)/29.pdf](https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol7(17)/29.pdf)
6. Загуменна Ю.А., Лазарев В.В. Становлення та розвиток органів місцевого самоврядування в Україні (1991-2019 роки). *Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety*. 2020. № 2 (77). С. 106-117.
7. Золотоноша О. Правове регулювання місцевих органів влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2020, № 3. С.153-156.
8. Ільницька Ю. М. Щодо визначення сутнісних ознак суб'єкта владних повноважень. *Форум права*. 2011. № 2. С. 327–330. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11ijmcpv.pdf>
9. Ключковський Ю. Європейські правові стандарти місцевого самоврядування: зміст і правова природа. *Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 37-42.*
10. Мельничук О.Ф., Сухоребра Т.І. Удосконалення конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С.59-61. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2021/14.pdf
11. Мішина Н.В. Теорії місцевого самоврядування і самоорганізації населення. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії* URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3857/Mishina_Teorii_misc_samovryad.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Миклашук І. Державотворча ідеологія як чинник демократичного розвитку України. *Політичний менеджмент*. 2009, № 5. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/myklashchuk_derzhavotvorcha.pdf
13. Моргун В.В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 30 листопада 2018 р.). Харків, 2018. С.66-68.
14. Нагорна М. М. Аналіз конституційно-правових основ місцевого самоврядування та їх відповідність європейським правовим стандартам місцевої демократії. *Грані*. 2016, № 8 (136) серпень. С.108-117.

15. *Наумкіна С.М. Бризгунова Т.* Європейська система місцевого самоврядування та її креативне втілення в сучасній Україні. *Науковий журнал «Політикус»*. 2013. №.2. С. 91-96. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1040>
16. *Нікітенко Л. О. Ковальчук, Л. В.* Стан розвитку місцевої демократії в Україні та за кордоном: порівняльний аспект. *Актуальні проблеми держави і права*, 2021. № 92. С. 65-70.
17. *Отрешко В.* Ідеологія як складова державотворення. *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікація*. 2013, № 3. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/992>
18. *Панова І. Ю.* Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні. Сучасні проблеми муніципального права: електронний збірник матеріалів круглого столу. Київ, 17 травня 2018 р. С. 5-11. URL: https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2018/el_zbirnyk_tez.pdf
19. *Польщиків І.* Теоретичні моделі місцевого самоврядування: порівняльно-правовий аналіз. *Юридичний вісник*. 2020, № 4. С. 195-200 URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/26.pdf
20. *Співак Д. П.* Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / гол. ред. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія»: Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. Вип. 44. С.112 - 124. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1632/Spivak.pdf>
21. *Стешенко Т. В. Шпак Ю. О.* Сучасні моделі місцевого самоврядування. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11520/1/Steshenko_SHpak.pdf
22. *Талдикін О. В.* Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: Навч. посібник Дніпро. Дніпропр. держ. універ. внутр. справ, 2020. 164 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5508/1/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%BD%20%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D1%81.%202020.pdf>
23. *Чиркін А.С., Волович Д.О., Тищенко О.С.* Особливості іберійської моделі місцевого самоврядування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020, № 1. С.123-126 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32685/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%86%D0%91%D0%95%D0%A0%D0%86%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%87.pdf>
24. *Ярошовець О. В.* Генеза держави як проблема класичної новочасної політико-правової теорії (Т. Гоббс, Дж. Локк). *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць*. 2009. № 4. С. 189–193. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6246/1/09-4-33.pdf>

Тема 3. Організація роботи органів державної влади

Питання для обговорення:

1. Організація роботи Верховної Ради України.
2. Організація діяльності комітетів Верховної Ради України.
3. Організація роботи народного депутата України.
4. Організація роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
5. Організація роботи Президента України.
6. Організація роботи Кабінету Міністрів України
7. Правовий статус та організація роботи Рахункової палати України.
8. Організація роботи Ради національної безпеки і оборони України.

Дайте визначення понять:

Верховна Рада України, влада, виконавча влада, воєнний стан, державна влада, законодавча влада, Кабінет міністрів України, політична влада, омбудсмен, президент, Рахункова палата України.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні функції Верховної Ради України?
2. Який порядок роботи Верховної Ради України?
3. Що таке Регламент Верховної Ради України і які його основні положення?
4. Які функції та компетенція комітетів Верховної Ради України?
5. Як організована робота комітетів Верховної Ради України?
6. Які повноваження мають парламентські комітети?
7. Хто такий народний депутат і які його основні права та обов'язки?
8. Як організована робота народного депутата у Верховній Раді України?
9. Які особливості організації роботи народного депутата у виборчому окрузі?
10. Яка правова основа діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини?
11. Які основні функції та повноваження Уповноваженого?
12. Як організована робота Уповноваженого з прав людини?
13. Яка правова основа діяльності та правовий статус Президента України?
14. Які основні функції, компетенція та повноваження Президента України?
15. Які підстави і процедури дострокового припинення повноважень Президента України?
16. Які основи організації і діяльності Кабінету Міністрів України?
17. Які функції та компетенція Кабінету Міністрів України?
18. Яка структура Кабінету Міністрів України?
19. Який правовий статус Рахункової палати України?
20. Які основні функції та повноваження Рахункової палати?

21. Як організована робота Рахункової палати України?
22. Яка правова основа діяльності Ради національної безпеки і оборони України?
23. Які основні функції та повноваження Ради національної безпеки і оборони України?
24. Як організована робота Ради національної безпеки і оборони України?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Організації роботи Верховної Ради України в умовах дії воєнного стану.
2. Світові моделі захисника прав і свобод людини і громадянина.
3. Принципи діяльності Рахункової палати: її функції та повноваження у фінансовій сфері.

Практичне завдання:

Складіть порівняльну таблицю : «Організація діяльності Президента України у взаємовідносинах з Кабінетом Міністрів України, іншими органами виконавчої влади, із законодавчою та судовою владою».

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Основний Закон від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII в редакції від 03.08.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
4. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>
5. Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року № 4061-VI в редакції від 01.01.2022, №1089-IX (Закон втратив чинність, крім положень щодо організації та проведення проміжних виборів і заміщення народних депутатів України, обраних у загальнодержавному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів народних депутатів України, на підставі Кодексу № 396-IX від 19.12.2019, ВВР, 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>

6. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>
7. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення восьмої сесії в умовах дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 06.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-20#Text>
9. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання в умовах дії воєнного стану. Постанова Верховної Ради України від 7 лютого 2023 року № 2912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2912-20#Text>
10. Про формування складу Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 4 березня 2020 р. № 516-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-20#Text>
11. Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 25 серпня 2011 р. № 769. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#Text>

Допоміжна:

1. *Вагонова О. Г.* Організація діяльності органів державної влади: навч. посіб. / О. Г. Вагонова, О. В. Горпинич, В. В. Чернобаєв; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка»: НТУ «ДП», 2019. 77 с. URL: <https://pe.nmu.org.ua/ua/studentam/magistr/281/0000%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>
2. *Власенко В. В., Луценко В. Р.* Еволюція інституту президентства та його трансформація в сучасній Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 68-71. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/13.pdf
3. Гбур З. В., Галушкіна Л. В., Акімов О. О. Кабінет міністрів України: функції, повноваження та відповідальність. Державне управління удосконалення та розвиток. 2022. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2680>
4. «Законодавче чистилище»: що робити із законопроектами, які не підписує президент? Лабораторія законодавчих ініціатив. 20 квітня 2023. URL: <https://parlament.org.ua/2023/04/20/zakonodavche-chistilishhe-shho-robiti-iz-zakonoprojektami-yaki-ne-pidpisuye-prezident/>
5. *Косова Е. В.* Рахункова палата України: еволюція правового статусу. Молодий вчений. 2016. № 6. С.243-246. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/60.pdf>
6. *Кисильова К. В.* Організаційно-правова основа діяльності Ради національної безпеки і оборони України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків, 2017. С.97-100. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/29.pdf

7. *Лінецький С., Кушніренко В.* Контрольні повноваження комітетів Верховної Ради. К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2015. 48с. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Dodatok_24-11.pdf

8. *Мельник С. М.* Повноваження президента України у сфері військового управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2019. Том 30 (69) № 4. С.141- 145. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/25.pdf

9. *Овчар І.* Інститут президента в умовах воєнного стану. Політичні дослідження. 2023. № 1 (5). С. 108-122. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Iryna-Ovchar.pdf>

10. *Пацкан В. В.* Засади адміністративно-правового статусу Рахункової палати як вищого органу аудиту України. *Правова позиція*. 2019. №4. С.61-68. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2019/4/9.pdf>

11. *Скорук О. В.* Основи національної безпеки: конспект лекцій / Укладач Олена Володимирівна Скорук. Луцьк : ПП «Поліграфія», 2018. 131 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18219/1/Konspekt_ONB.pdf

12. *Уповноважений* Верховної Ради України з прав людини. Державна аудиторська служба України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3593>

Тема 4. Організація роботи місцевих державних адміністрацій

Питання для обговорення:

1. Завдання, принципи та правові основи діяльності місцевих державних адміністрацій
2. Система, порядок утворення, будова, функції та компетенція місцевих державних адміністрацій.
3. Голова місцевої державної адміністрації та його заступники, їх повноваження й організація роботи.

Дайте визначення понять:

місцеві державні адміністрації, органи виконавчої влади, повноваження.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні завдання місцевих державних адміністрацій?
2. Які принципи діяльності місцевих державних адміністрацій?
3. Які правові основи регулюють діяльність місцевих державних адміністрацій?
4. Яка система місцевих державних адміністрацій в Україні?
5. Який порядок утворення місцевих державних адміністрацій?
6. Яка структура місцевих державних адміністрацій?
7. Які основні функції та компетенція місцевих державних адміністрацій?

8. Які повноваження має голова місцевої державної адміністрації?
9. Які повноваження мають заступники голови місцевої державної адміністрації?
10. Як організована робота голови місцевої державної адміністрації та його заступників?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Форми і методи діяльності місцевих державних адміністрацій.
2. Відділи, управління та інші органи місцевої державної адміністрації.
3. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими органами виконавчої влади та громадянами.

Практичне завдання:

Складіть схему: «Повноваження голови місцевої державної адміністрації та його заступників»

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Нормативно-правові акти:

1. *Конституція України*: Основний Закон від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. *Про місцеві державні адміністрації*: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Допоміжна:

1. *Вагонова О.Г.* Організація діяльності органів державної влади: навч. посіб. / О.Г. Вагонова, О.В. Горпинич, В.В. Чернобаєв; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка»: НТУ «ДП», 2019. 77 с. URL: <https://pe.nmu.org.ua/ua/studentam/magistr/281/0000%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>
2. *Нагорний П.О.* Специфіка повноважень місцевих державних адміністрацій як суб'єктів адміністративної нормотворчої діяльності в управлінні регіонами України. *Форум права*: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. С. 134–139. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_3_25.pdf
3. *Проблеми організації та діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в Україні*: навчальний посібник / М. В. Ковалів, Г. Ю. Лук'янова, М. П. Гурковський, В. О. Іваха, С. С. Єсімов, М. Т. Гаврильців, Р. В-В. Кісіль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх

Тема 5. Теоретичні основи та організація місцевого самоврядування в Україні

Питання для обговорення:

1. Поняття місцевого самоврядування, завдання та функції.
2. Правові основи і система місцевого самоврядування.
3. Поняття, ознаки, статус та види територіальних громад.
4. Основні функції, повноваження та форми місцевого самоврядування (у тому числі територіальних громад).
5. Умови та порядок об'єднання територіальних громад.

Дайте визначення понять:

місцеве самоврядування, об'єднана територіальна громада.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке місцеве самоврядування і які його основні завдання?
2. Які функції виконує місцеве самоврядування?
3. Які принципи лежать в основі місцевого самоврядування?
4. Які основні правові акти регулюють місцеве самоврядування в Україні?
5. Яка структура системи місцевого самоврядування в Україні?
6. Які основні принципи правового регулювання місцевого самоврядування?
7. Що таке територіальна громада і які її основні ознаки?
8. Який правовий статус територіальних громад?
9. Які види територіальних громад існують в Україні?
10. Які основні функції місцевого самоврядування?
11. Які повноваження мають органи місцевого самоврядування?
12. Які форми місцевого самоврядування існують?
13. Які умови необхідні для об'єднання територіальних громад?
14. Який порядок об'єднання територіальних громад?
15. Які переваги та недоліки об'єднання територіальних громад?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Концепція місцевого самоврядування в Європейській хартії місцевого самоврядування.
2. Система та інститути місцевого самоврядування.

3. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування.
4. Органи самоорганізації населення.

Практичне завдання:

Складіть схему: «Система місцевого самоврядування».

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Основний Закон від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
3. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Допоміжна:

1. *Альошина Н. М.* Поняття й ознаки територіальної громади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. Вип.21. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3186/1/Aloshuna_173.pdf
2. *Коркуна О. І.* Формування понятійно-категоріального апарату територіальних громад. *Територіальний розвиток та регіональна економіка*. 2019 Вип. 3 (137). URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20193\(137\)/sep20193\(137\)_026_KorkunaOI.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20193(137)/sep20193(137)_026_KorkunaOI.pdf)
3. *Лялюк О. Ю.* Основи організації і діяльності органів місцевого самоврядування: порівняльно-правова характеристика. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. Вип.21. С. 53-64. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3175/1/Lalyk_53.pdf
4. *Моргун В.В.* Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2018. С. 66-68. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/28.pdf
5. *Мишин С. І.* Історичне поняття місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 63. С.60-72.
6. *Назаренко О.А.* Місцеве самоврядування: поняття, ознаки, функції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2013. Серія Право. Вип. 21. Ч. II. Т. 1. С. 82-85. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/833/1/%D0%9C%D0%86%D0%A1%D0%A6%D0%95%D0%92%D0%95%20%D0%A1%D0%90%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%A0%D0%AF%D0%94%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%20-%D0%9F%D0%9E%D0%9D%D0%AF%D0%A2%D0%A2%D0%AF.pdf>

7. *Співак Д.П.* Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування. Актуальні проблеми політики. 2012. № 44 С. 112-124. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1632/Spivak.pdf>

8. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування: Навч. посібник К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 234 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/teor_misc_samovryad_2017.pdf

9. *Шевчук Б.М.* Територіальна громада: поняття, статус та ознаки. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 4 (61). Ч. 1 URL: <https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/127/124>

Тема 6. Порядок формування, форми організації роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Питання для обговорення:

1. Поняття та правовий статус місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування .
2. Правовий статус та повноваження сільського, селищного, міського голови та секретаря ради.
3. Правовий статус, повноваження, організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради (на прикладі Чернігівської області)
4. Правовий статус, повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради та його заступників (на прикладі Чернігівської області).
5. Виконавчий апарат районної, обласної ради (на прикладі Чернігівської області)

Дайте визначення понять:

система місцевого самоврядування, адміністративно-територіальна одиниця, представницький орган місцевого самоврядування, місцева рада, обласні та районні ради, виконавчі органи місцевого самоврядування, статут, сесія місцевої ради, регламент, засідання, кворум, повноваження, компетенція, посадова особа, міський голова, староста, депутат місцевої ради.

Питання для самоконтролю:

1. Як визначити систему місцевого самоврядування в широкому значенні?

2. Як визначити систему місцевого самоврядування у вузькому значенні?
3. Що означає поняття «адміністративно-територіальна одиниця»?
4. Як визначити поняття «місцеві ради»?
5. Які особливості місцевого (базового) та регіонального рівня рад?
6. Який порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування?
7. Яка структура місцевої ради?
8. Яка роль статутів територіальних громад у здійсненні місцевого самоврядування ?
9. Які ви знаєте форми діяльності представницьких органів місцевого самоврядування?
10. Які ви знаєте методи діяльності представницьких органів місцевого самоврядування?
11. Якій існує порядок призначення та проведення сесії?
12. Які форми і методи роботи постійних комісій місцевих рад?
13. Які форми й методи роботи тимчасових контрольних комісій рад?
14. Які форми і методи роботи депутатів місцевих рад?
15. Які існують особливості нормотворчого процесу в органах місцевого самоврядування?
16. Які пред'являються вимоги до кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови ?
17. Який правовий статус голів районної, обласної, районної у місті ради та статус голів міст Києва і Севастополя?
18. Який правовий статус виконавчих комітетів місцевих рад?
19. Як здійснюється організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Роль статутів територіальних громад як засобів реалізації місцевого самоврядування.
2. Правовий статус і особливості діяльності районних у місті рад.
3. Процедури прийняття актів органів місцевого самоврядування та сільських, селищних, міських голів на час дії воєнного стану.

Теми для презентацій:

1. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування (на прикладі Чернігівської області).
2. Структура місцевої ради (на прикладі Чернігівської місцевої ради).
3. Сесія ради.
4. Комісії ради.
5. Депутатські групи та фракції.
6. Депутатські звернення, запити, запитання.

7. Формування виконавчих органів ради.
8. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Практичні завдання:

1. Здійсніть письмовий аналіз Рішень Конституційного Суду України, перелік яких наведено нижче в списку законодавчих та нормативних документів.
2. Складіть схему: «Структура місцевої ради (на прикладі Чернігівської місцевої ради)».

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Нормативно-правові акти:

1. *Конституція України*: Основний Закон України від 28.06.21996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. *Про місцеве самоврядування* : Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. *Про місцеві державні адміністрації*: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
4. *Про військово-цивільні адміністрації*: Закон України від 03.02.2015 р. № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>
5. *Про статус депутатів місцевих рад*: Закон України від 11.07.2002. № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
6. *Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2009* від 16.04.2009 у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>
7. *Рішення Конституційного Суду № 21-рп/2003* від 25.12.2003 у справі за конституційним поданням Президента України та конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої, третьої, четвертої статті 118, частини третьої статті 133, частин першої, другої, третьої статті 140, частини другої статті 141 Конституції України, статті 23, пункту 3 частини першої статті 30 Закону України «Про державну службу», статей 12, 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статей 10, 13, 16, пункту 2 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України

«Про столицю України – місто-герой Київ», статей 8, 10 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», статті 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Києві). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03#Text>

8. *Статут* територіальної громади міста Чернігова від 11.10.2007 р. № 73. URL: https://chernigiv-rada.gov.ua/storage/files/26/28/17/12/5313dc581c7223114e087f0103de8c9a.doc?_cf_chl_tk=dYYpMWvWWX4RTaKsuMdTliEzOIl78814U8YcBUTDMKY-1677676265-0-gaNycGzNC2U

Допоміжна:

1. *Батанов О., Кравченко В.* Проблеми дотримання європейських принципів та стандартів місцевого самоврядування при визначенні законодавчого статусу столиці України міста Києва. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 18-31.

2. *Калиновська Т.Г.* Поняття нормативно-правових актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування, їх юридична природа та ознаки. *Часопис Київського університету права.* 2009, № 4. С. 168-174.

3. *Кириченко Ю.М.* Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022, № 12. С. 286-290. URL: http://lsej.org.ua/12_2022/66.pdf.

4. *Наумова К.І.* Нормативно-правові акти місцевого самоврядування: поняття та види. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Сер. Право, 2014. Вип. 26. С. 63-66.

5. *Петришина М.* Акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування: сутність та особливості. *Вісник Академії правових наук України:* зб. наук. пр. Харків, 2012. № 1. С. 66–76.

6. *Процедурні* питання організації роботи органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади. Модуль 2: Практичний посібник з питань організації роботи органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. 2-ге вид-ня. Київ. 2016. 53с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/62/mod2web.pdf>

7. Розділ 4. Організація роботи органу місцевого самоврядування. Парламентські процедури. Посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад. URL: <http://ipo.org.ua/wp-content/uploads/2015/06/web4.pdf>

Тема 7. Гарантії та муніципально-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Питання для обговорення:

1. Поняття та специфічні ознаки гарантій місцевого самоврядування.
2. Класифікація гарантій місцевого самоврядування.
3. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами.

Дайте визначення понять:

гарантії місцевого самоврядування, система гарантій, загальні гарантії місцевого самоврядування, спеціальні (правові) гарантії місцевого самоврядування, юридична відповідальність, муніципально-правова відповідальність, правова, організаційна, фінансова автономія місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Який зміст поняття «гарантії місцевого самоврядування»?
2. Яка існує класифікація гарантій місцевого самоврядування в Україні?
3. Які гарантії організаційно-правової самостійності територіальної громади міста?
4. Чи гарантується на законодавчому рівні обов'язковість виконання актів та законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування?
5. Який зміст поняття «муніципально-правова відповідальність»?
6. Які характерні ознаки юридичної відповідальності органів місцевого самоврядування?
7. Які підстави юридичної відповідальності у муніципальному праві вам відомі?
8. Які види відповідальності у муніципальному праві?
9. Які вам відомі конституційно-правові санкції в механізмі конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування?
10. Який зміст юридичної відповідальності представників муніципальної влади перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами?
11. Яка настає юридична відповідальність за невиконання вимог Закону щодо забезпечення гарантій депутатської діяльності?
12. Яка настає юридична відповідальність за порушення посадовими особами виборчих прав членів територіальної громади?
13. Яка настає юридична відповідальність органів та посадових осіб за виконання делегованих повноважень?
14. Яка настає юридична відповідальність за порушення положень законодавства щодо місцевих референдумів та консультативних опитувань територіальної громади?

Тематика індивідуальних робіт:

1. Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу.
2. Нормативно-правові гарантії місцевого самоврядування.
3. Право місцевого самоврядування, його органів і посадових осіб на звернення до суду для захисту своїх прав та інтересів.

Теми для презентацій:

1. Гарантії щодо захисту прав місцевого самоврядування
2. Відповідальність міської ради та її посадових осіб

Практичні завдання:

Складіть схеми:

1. Види гарантій законності.
2. Види муніципально-правової відповідальності.

Рекомендована література:

Базова:

[1 – 7].

Нормативно-правові акти:

1. *Європейська хартія* місцевого самоврядування м. Страсбург, 15.10.1985 р. № 994_036. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
2. *Конституція України*: Основний Закон України від 28.06.21996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. *Про місцеве* самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
4. *Про органи* самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>

Допоміжна:

1. *Абасов Г.Г.* Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: поняття та специфічні ознаки. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 81-86. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23689/19-Abasov.pdf?sequence=1>
2. *Місцеві* запозичення та місцеві гарантії: нові можливості для всіх територіальних громад. URL: Децентралізація. 08.12.2023 <https://decentralization.gov.ua/news/17588>
3. *Засадко В.В.*, О.Г. Лиска Забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування перед територіальною громадою: Аналітична записка.

Серія: Громадянське суспільство. № 12. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/zabezpechennya-vidpovidalnosti-organiv-miscevogo>

4. *Кириченко Ю.М.* Юридична відповідальність органів місцевого самоврядування: багатоаспектність визначення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 158-162. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/39.pdf

5. *Конституційне право* України: мультимедійний навчальний посібник / Колодій А. М. та ін. Національна академія внутрішніх справ URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/konst_pu/rozdil/rozdil13.html

6. *Кириченко Ю. М.* Юридична відповідальність органів місцевого самоврядування: багатоаспектність визначення. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020. № 4. С. 158-162. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/39.pdf

7.

8. *Попадинець Г. О.* Конституційно-правова відповідальність органів місцевого самоврядування: проблемні питання та шляхи вирішення. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2019. № 4 (66). С. 28-33. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2019/7.pdf

9. *Ткаченко О.М.* Гарантії місцевого самоврядування в механізмі державної підтримки місцевого самоврядування в Україні. Матеріали VI Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 18 травня 2023 р. С. 138-142. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/59622>

10. *Фролов О.О.* Поняття і зміст принципу державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*, 2009. Вип. 18. С. 166-175. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2572/1/Frolov_166.pdf

11. *Фролов О.* Гарантії місцевого самоврядування в Україні: проблемні питання. *Віче*, 2011. № 6 (березень) URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2476/>

III. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ)

1. Поняття та ознаки науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування».
2. Предмет та метод регулювання державного будівництва і місцевого самоврядування
3. Джерела науки «Державне будівництво і місцеве самоврядування»: поняття, види.
4. «Державне будівництво і місцеве самоврядування» як навчальна дисципліна: поняття, система.
5. Зв'язок дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування» з іншими галузями права.
6. Історичний розвиток науки державного будівництва і місцевого самоврядування.
7. Теорії місцевого самоврядування (теорія вільної громади, громадівська теорія тощо).
8. Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування.
9. Проблеми формування державотворчої ідеології.
10. Сутність феномена влади: поняття, суб'єкти, об'єкти, види, елементи та ресурси.
11. Основні підходи до визначення влади.
12. Політична влада і її особливості.
13. Політична і державна влада: сутність, форми, механізми реалізації.
14. Проблема легітимності влади і принцип розподілу влад.
15. Державна влада як різновид політичної влади.
16. Особливості конституційної моделі державного будівництва та конституційні принципи місцевого самоврядування в Україні.
17. Європейська хартія місцевого самоврядування як міжнародний стандарт місцевого самоврядування.
18. Всесвітня декларація місцевого самоврядування (1985 р.)
19. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями (1980 р.)
20. Організація роботи Верховної Ради України: загальні засади.
21. Організації роботи Верховної Ради України в умовах дії воєнного стану.
22. Організація діяльності комітетів Верховної Ради України.
23. Організація роботи народного депутата України.
24. Організація роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
25. Світові моделі захисника прав і свобод людини і громадянина.
26. Організація роботи Президента України.
27. Організація роботи Кабінету Міністрів України
28. Правовий статус та організація роботи Рахункової палати України.
29. Організація роботи Ради національної безпеки і оборони України.

30. Принципи діяльності Рахункової палати: її функції та повноваження у фінансовій сфері.
31. Завдання, принципи та правові основи діяльності місцевих державних адміністрацій
32. Система, порядок утворення, будова, функції та компетенція місцевих державних адміністрацій.
33. Форми і методи діяльності місцевих державних адміністрацій.
34. Голова місцевої державної адміністрації та його заступники, їх повноваження й організація роботи.
35. Відділи, управління та інші органи місцевої державної адміністрації.
36. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими органами виконавчої влади та громадянами.
37. Поняття місцевого самоврядування, завдання та функції.
38. Правові основи і система місцевого самоврядування.
39. Поняття, ознаки, статус та види територіальних громад.
40. Основні функції, повноваження та форми місцевого самоврядування (у тому числі територіальних громад).
41. Умови та порядок об'єднання територіальних громад.
42. Концепція місцевого самоврядування в Європейській хартії місцевого самоврядування.
43. Система та інститути місцевого самоврядування.
44. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування.
45. Органи самоорганізації населення.
46. Поняття та правовий статус місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування .
47. Правовий статус та повноваження сільського, селищного, міського голови та секретаря ради.
48. Правовий статус, повноваження, організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради (на прикладі Чернігівської області).
49. Правовий статус, повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради та його заступників (на прикладі Чернігівської області).
50. Виконавчий апарат районної, обласної ради (на прикладі Чернігівської області).
51. Роль статутів територіальних громад як засобів реалізації місцевого самоврядування.
52. Правовий статус і особливості діяльності районних у місті рад.
53. Процедури прийняття актів органів місцевого самоврядування та сільських, селищних, міських голів на час дії воєнного стану.
54. Структура місцевої ради (на прикладі Чернігівської місцевої ради).
55. Поняття та специфічні ознаки гарантій місцевого самоврядування.
56. Класифікація гарантій місцевого самоврядування.
57. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами.

- 58.Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу.
- 59.Нормативно-правові гарантії місцевого самоврядування.
- 60.Право місцевого самоврядування, його органів і посадових осіб на звернення до суду для захисту своїх прав та інтересів.

IV. ПЕРЕЛІК БАЗОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. *Любченко П. М.* Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.
2. *Державне будівництво і місцеве самоврядування* : посіб. для підгот. до іспиту / С. Г. Серьогіна, О. Ю. Лялюк, І. І. Бодрова та ін. Харків: Право, 2023. 208 с.
3. *Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник* / Бодрова, С. В. Болдирев, В. О. Величко та ін.; за ред. С. Г. Серьогіної; 4-те вид., переробл. та допов. Харків: Право, 2017. 392 с.
4. *Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту* / С. Г. Серьогіна, О. Ю. Лялюк, І. І. Бодрова та ін. Харків: Право, 2021. 212 с.
5. *Історія та теорія місцевого самоврядування: навч. посібн.* / О. М. Руденко, І. В. Козюра, Н. В. Ткаленко, В. Г. Маргасова. К.: Кондор-Видавництво, 2017. 226 с.
6. *Тетарчук І.В.* Муніципальне право України: навч. посібн. для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 206 с.
7. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування: навч. посібн. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 234 с.

V. ПЕРЕЛІК БАЗОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

1. Верховна Рада України <https://www.rada.gov.ua/>
2. Законодавство України – Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/504/96-вр>
3. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control>
4. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: <https://parlament.org.ua/>
5. Міністерство розвитку громад та територій України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
6. Офіційний веб-портал Чернігівської міської ради. URL: <https://www.chernigiv-rada.gov.ua/>
7. Офіційний веб-портал Чернігівської обласної ради. URL: <https://chor.gov.ua/>
8. Рада національної безпеки і оборони України: Офіційний сайт URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Aparat-Rady-natsionalnoi-bezpeky-i-oborony-Ukrainy.html>
9. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: Офіційний сайт URL: <https://ombudsman.gov.ua/about>